

הרב שלמה אבינר / ירושלים

סודה של מגילת רות

א. "בימי שפוט השופטים"

מגילת רות באה ללמדנו שיש תורה בארץ, ושתורה זו אינה רק לימוד, אלא דרך חיים. אין במגילה זו חיזושים מרחיקי לכת, אלא התגשמות והתגלמות התורה, היורדת ממרומי מרומים בחיי היומיום, כמו שכתוב: "לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ" (דברים ד', ה). כל הדברים הנפלאים, הנשגבים והנוראים - יש לעשותם בארץ. במגילת רות איננו נפגשים בשעות מכריעות ובמהפכות נוראות, אלא מציצים אל סדר החיים על פי תורה, של אנשים שחיו "בְּיָמֵי שְׁפֹט הַשְּׁפֹטִים" (א', א).

לכאורה, תקופת השופטים לא הייתה תקופה נפלאה כל כך בעם ישראל. על הביטוי "שפט השפטים" אומרים חז"ל: "אוי לו לדור ששפטו את שופטיהם" (ילקוט-שמעוני רות רמז תקצו), כלומר - זהו ביטוי המרמז על מצב לא-טוב של הדור ושל שופטיו. ספר שופטים, שתקופתו מקבילה לתקופת ההתרחשות של מגילת רות, כולו בזיונות וכשלונות. מקריאתו עולה שכל עם ישראל מקולקל ובוגד. הוא רצוף עבודה זרה כפסל מיכה, מלחמות יהודים ביהודים ושפיכות דמים כמעשה פילגש בגבעה, בו הרגו כמעט שבת שלם מישראל, ועוד דברים נוראים ואיומים. אך מאורעות אלו לא מחקו את כל הערך, הקדושה והחסד שבעם ישראל. בזמן האירועים הללו, כגון פילגש בגבעה, חיו בעם ישראל אנשים כמו אותם המתוארים במגילת רות - אנשים בעלי אצילות, הגומלים חסד איש לרעהו.

ב. אהבת חסד

מגילת רות מלאה חסד. אומרים חז"ל: "מגילה זו אין בה לא טומאה ולא טהרה, ולא איסור ולא היתר, ולמה נכתבה? ללמדך כמה שכר טוב לגומלי חסדים" (רות רבה ב', יד). מגילת רות היא מפגש עם גומלי חסדים. אין היא ציווי על חסד, אלא פגישה עם עושייו ועם שכרם הטוב שבא בעקבותיו.

חסד הוא הדבר היותר-פשוט והיותר-יסודי בכל התורה כולה. החסד קדם לתורה, כלשון חז"ל: "דרך ארץ קדמה לתורה" (ויקרא רבה ט', ג). התורה היא מדרגה עליונה יותר מעצם החסד, ואין מטרתה להפוך אנשים אגואיסטים לאנשי חסד. בטרם נגישים אליה, יש כבר להיות אנשי חסד. היחסים החברתיים הפשוטים, הנורמליים והנעימים קודמים למתן תורה. זו מהותו של ספר בראשית, שכולו תיאור האבות שהם אנשי חסד. איש חסד הנפגש עם התורה, צפוי שיגיע למדרגה היותר-עליונה של חסד, אך אם אדם מגיע לתורה וכולו

שער העם והארץ

סודה של מגילת רות / הרב שלמה אבינר

אגואיזם עקמומי, ייתכן שיהפוך לאגואיסט דתי. גילוי התורה היותר-פשוט ויסודי בחיים הוא החסד לבריות. זו הקומה הראשונה של הבניין. מעל קומה זו קומות רבות, נראות ואיומות, של דבקות א-לוהית, של קדושה ושל חסידות, אך היסוד הפשוט הוא בין אדם לחבירו. מגילת רות מתארת יסוד פשוט זה - את הקומה הראשונה של תורה המתגלה בחיי המעשה, כדברי הנביא: "וְנָקָה ה' דֹּרֶשׁ מִמֶּךָּ כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת תְּחֶסֶד וְהִצְנִיעַ לְקַת עִם אֱלֹהֶיךָ" (מִיכָה ו', ח.). האמנם זה כל מה שדורש מאיתנו ריבוננו של עולם? מסביר רבנו יהודה הלוי, שהנביא דיבר אל העם כשכל אורחות חייו היו מקולקלים ומושחתים, ולכן אמר שראשית כל יש לחזור לאורח חיים נורמלי של משפט וחסד, ורק על בסיס זה יוכלו לתקן את הקומות העליונות (כוזרי ב', מז-סח.).

במגילת רות מתואר הלקט. נעמי שולחת את רות ללקט שיבולים, ואין היא שולחת אותה לשדה מסויים (ב', ב.). היא מגיעה לשדה בועז, אך הוא אינו צדיק יחיד בדורו שאיפשר ללקט בשדהו. הלקט הוא נורמה של חסד המקובלת על הכל, אף על פי שאין הוא פשוט. צדקותם של אנשים רבים מסתיימת בכיסם. כשהם מתבקשים לתת מכספם לאחרים, מסתיימת ראת ה' שלהם. הלקט שווה כסף רב. איננו מכירים את המגל, אך הקומביין משאיר אחריו כמות גדולה מאוד של שיבולים. במגילה אנו פוגשים עוד מצוות התלויות בארץ. רות אומרת: "וְאֶסְפְּתִי בְּעֵמְרִים אַחֲרֵי הַקּוֹצְרִים" (ב', ז.), ומסביר רש"י שזו שכחה. וכן כתוב: "וַיִּמְדוּ נָשִׁים שְׂעָרִים וַיִּשֶׁת עֲלֵיהָ" (ג', טו) - הוא מעשר עני, המחייב מדידה. המגילה מלאה הנהגות חברתיות נעימות, עדינות וצנועות. בועז אומר לרות "וְכֹה תִדְבְּקִין עִם נְעָרָתִי" (ב', ח.). הידבקות היא ביטוי חריף של אהבה והתחברות, לכן היא נעשית עם הנערות דווקא, שיהיו לה לחברות. גם נעמי מדריכה את רות: "טוֹב בְּתִי כִּי תִצְאִי עִם נְעָרוֹתַי" (ב', כב.).

גם היחס לגרים, בניגוד להתייחסות של אנשים מסויימים בימינו, הוא מתוך כבוד. אישה אחת, שבדרך כלל אינה מצטיינת בקיום מצווה קלה כבחמורה ואינה מתייעצת עם רבנים, באה להתייעץ עם רב מה עליה לעשות, כי בנה התארס עם גיורת. אמנם, הודתה, הבחורה טובה, בעלת מידות טובות ושומרת תורה טוב ממנה, ובכל זאת היא איננה בטוחה שהיא "לגמרי" יהודיה. הרב הבלוג על רגשותיו ואמר לה שבתו קרויה על שם גיורת, והדבר פייס את דעתה.

פרופסור לפיסיקה סיפר שבעירו היה יהודי שהטיפ לך לו תדיר על כל מיני דקויות קטנות בהלכה, ובסופו של דבר התחתן עם גויה. כאשר ראה ששומעיו התפלאו על הסיפור המוזר, הוסיף שלמעשה היא שמרה מצוות בשלמות. "גויה שומרת מצוות?", תמחו. "אמנם כן, היא התגירה", ענה, "ובכל זאת...". הוא אמנם פרופסור גדול לפיסיקה, אך תלמיד קטן מאוד ליודאיקה...

תופעות אלה, של זלזול בגרים, עומדות בניגוד לשלושים ושש האזהרות הכתובות בתורה, שלא לפגוע בגר!¹

1 עיין ב"מ נט ע"ב; איגרת הרמב"ם לרבי עובדיה הגר, אגרות הרמב"ם, מהדורת הרב שילת, ח"א עמ' רלט; שיחות רבנו הרב צבי יהודה, שמות, עמ' 256-255; 266; ויקרא, עמ' 191-190.

במגילת רות, הכבוד לגר רב. מתחברים אליו, מתקשרים אתו ואוהבים אותו. אמנם אותו "פלוני אלמוני" היה צריך לגאול את השדה ולהתחתן עם רות, וסירב פן ישחית נחלתו (ד); ויש המפרשים שלא רצה להתחתן עם גיורת², אבל מסיבה זו היחס אליו שלילי, ואפילו שמו אינו מוזכר. סיבות שונות לסירובו להתחתן עמה יכלו להתקבל, אך מי שמתייחס לנישואין עם גיורת כאל השחתת נחלתו - אינו זכאי להזכרת שמו. הוא סתם "פלוני אלמוני". יחסו המשפיל גורר אי-התייחסות לשמו, וזו תופעה נדירה מאוד בתנ"ך. גישתו לגרים חריגה במגילה; הגישה היסודית היא של כבוד וקרבה.

ג. כוח ההתמדה

מגילת רות מאירה את הצד הפשוט של התורה, המתגלה בחיי המעשה. צד פשוט לכאורה, כי למעשה אין הוא פשוט כלל, ובמידה מסוימת הוא הקשה ביותר. הברקות עליונות של חסד ושל קדושה הן דבר גדול, אך התמדה יומיומית היא המבחן האמיתי.

רבן יוחנן בן זכאי שאל את תלמידיו, איזהו הפסוק החשוב ביותר בתורה (מובא בהקדמת הכותב לעין-יעקב). ענו תלמידיו שלוש תשובות; תשובה שנייה מסבירה את התשובה הראשונה, והשלישית מפרשת את שתיהן. האחד אמר שהפסוק העיקרי הוא "וְאֶהְבֶּתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים ו', ה). השני אמר "וְאֶהְבֶּתְּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" (ויקרא י"ט, יח), תשובה שאינה סותרת את הראשונה; המהר"ל מסביר שמי שסובר שהוא אוהב את ה' אך אינו אוהב את הבריות, מתברר שבאמת אינו אוהב את ה', כי אהבת הבורא מתגלה באהבת בריותיו (נתיבות-עולם, נתיב אהבת הרע פ"א). בן-פזי, התלמיד השלישי, אמר שהפסוק החשוב ביותר הוא "אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבֶקֶר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים" (שמות כ"ט, לט). השיב להם רבם, שבן-פזי צדק מהם.

אכן גם אהבת ה' וגם אהבת הבריות נבחנות בהתמדתן - בוקר וערב, בוקר וערב. זהו הדבר היותר גדול. חז"ל מכנים קרבן זה קרבן תמיד. אמנם הוא מוקרב רק פעם אחת בבוקר ופעם בערב, ובכל זאת נקרא תמיד; ההתמדה היא הכוח המשמעותי. תשובה זו אינה סותרת את קודמותיה, אלא מבססת אותן.

כידוע, האהבה היא כוח גדול. כשבחור ובחורה מכירים זה את זה לקראת נישואיהם, יש התלהבות רגשות עצומה והאהבה בוערת בקרבם; אך על מנת לבנות בניין עדי עד, יש לשמור עליה ולגלותה אחרי הנישואין, בוקר וערב. הבירור האם זו אהבת אמת נעשה ע"פ כוח התמדתה. אם היא נמסה כדבש אחר ירח הדבש, אין לה ערך. פשטות זו של חיים אינה פשוטה כלל ועיקר. הטוב צריך להיות תכונה קבועה באדם בכל יום, בכל רגע ובכל שנייה, ולא נטייה גדולה ופתאומית לעשות מעשה טוב, שאין לו המשכיות.

2 רות רבה ז', ז; ועיין ספר "אם הבנים שמחה", מהדורת פרי הארץ, עמ' שא.

ד. אור "שיר השירים"

מִן הַרְבֵּ קוֹק אֹמֵר בְּסִידוֹרוֹ: "אי אפשר לעולם לסבול את האור של שיר השירים בשבועות, מוכרחים להסתיר את גודל היקר ברות" (עולת-ראיה ח"ב עמ' שה). בפסח קוראים את מגילת שיר השירים ובשבועות את מגילת רות. מִן הַרְבֵּ קוֹק מַסְבִּיר שֶׁמְגִילַת רֹת הִיא "שִׁיר הַשִּׁירִים" הַמוֹסְתֵר בַּחַיִּים. בְּמִגִּילַת שִׁיר הַשִּׁירִים מוֹבֵעַת הָאֵהָבָה הַגְּדוּלָה הַפְּנִימִית הַבוֹעֵרַת לְרִיבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם. הָעוֹלָם אֵינוֹ מְסוּגֵל לְסִבּוֹל אֹרֵז, כְּלוּמָר אֵינוֹ מְסוּגֵל לְהִיזוֹן מִמּוֹנוֹ. אֵי אִפְשֵׁר לְחַיּוֹת בַּחַיִּים הַיּוֹמִיּוּם עַל יְסוֹד הָאֵהָבָה הַפְּנִימִית הַגְּדוּלָה הַבוֹעֵרַת. הִיא צְרִיכָה תְּרֻמָּה לְחַיִּים. כִּךְ אָמְרוּ חַז"ל: "הַקּוֹרָא הַלֵּל בְּכָל יוֹם הַרִי זֶה מַחְרֵף וּמַגְדֵּף" (שֶׁבַת קִיח ע"ב), שֶׁכֵּן אִמְרֵי הַלֵּל הִיא הַתְּרוּמָמוֹת וְהַתְּלַהּבוֹת פְּנִימִית דְּבִקוּתִית גְּדוּלָה, הַשִּׁיכַת לִימִים סְפוּרִים בְּשָׁנָה. בִּימֵי הַחֹל הַרְגִילִים אֹמְרִים פְּסוּקֵי דְזִמְרָה. אֵינָנו יֹכֵלִים לְכַלֵּל חַיִּינוֹ עַל פִּי עוֹצְמַת הָאוּרָה הָאֱלוֹהִית שֶׁב־"שִׁיר הַשִּׁירִים". יֵשׁ לְהַסְתִּיר אֶת גּוֹדֵל הַיֶּקֶר בְּמִגִּילַת רֹת. מְגִילַת רֹת הִיא מְגִילַת שִׁיר הַשִּׁירִים בְּסִידוּרֵי הַחַיִּים. זֶה סִידוֹר גְּנוּז, וְהַנִּיחֵן בְּמִבְט חוֹדֵר מְגַלֵּה שֶׁבְּמִגִּילַת רֹת מוֹסְתֵר "שִׁיר הַשִּׁירִים". מַעֲשֵׂיו שֶׁל בּוֹעֵז, הַגּוֹמֵל חֶסֶד וְנוֹתֵן לִקְטָה, שֶׁכַּחַת וּמַעֲשֵׂר עֵינָי, מְתוֹאֲרִים בְּפִשְׁטוֹת, לֵאלֹא פְּסוּקִים אֲדִירִים וְעֲצוּמִים שֶׁל אֵהָבָה כְּמוֹ ב־"שִׁיר הַשִּׁירִים", אֶךְ אֵהָבָה זֶה הִיא הַפְּנִים הַמוֹסְתֵר שֶׁמִּפְעִילוֹ. גְּדוּלַת "שִׁיר הַשִּׁירִים" מוֹפִיעָה בְּהַסְתֵּר, בְּצַנְעָה וּבְעֵנּוּהָ בְּמִגִּילַת רֹת.

ה. תורה בארץ

גִּלּוּי הָאוֹר הַגְּדוֹל שֶׁל "שִׁיר הַשִּׁירִים" בַּחַיִּים הוּא רַק בְּאַרְץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "לְעֵשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ" (דְּבָרִים ד', ה'), הִיא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בְּפִתּוּחָהּ שֶׁל מְגִילַת רֹת יֵשׁ הַדְּגָשָׁה עַל עֵרְכָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. מְסוּפָר עַל מוֹתוֹ שֶׁל אֱלִימֶלֶךְ, וְחַז"ל שׁוֹאֲלִים עַל מָה נִעֲנַשׁ עוֹנֵשׁ נוֹרָא כִּזֶּה, וּמְשִׁיבִים - עַל שֶׁבֵרַח מְאֹרֶץ יִשְׂרָאֵל (יִלְקוּט-שְׁמַעוֹנִי רֹת רַמַּז תְּקַצֵּט). אַחֵר כִּךְ מְתוֹ שְׁנֵי בְנָיו. הֵם לֹא הִבִּינוּ אֶת הָאֲזָהָרָה. חַז"ל אֹמְרִים: "לְעוֹלָם אֵין בְּעַל הַרְחָמִים פּוֹרַע מִן הַנִּפְשׁוֹת תַּחִּילָה... וְאֵף בְּמַחְלוֹן וְכִלְיוֹן כִּךְ הִיָּה. בְּתַחִילָה מְתוֹ סוֹסִיָּהֶם, חֲמוּרֵיהֶם גְּמֻלֵיהֶם, וְאַחֵר כִּךְ 'וַיִּמַּת אֱלִימֶלֶךְ', וְאַחֵר כִּךְ 'וַיִּמָּתוּ גַם שְׁנֵיהֶם מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן'" (רֹת רַבָּה ב', י; וַיִּקְרָא רַבָּה י"ז, ד). אִמְנָם נִפְסַק שֶׁאֵם יֵשׁ רַעַב מוֹתֵר לְצֵאת מְאֹרֶץ יִשְׂרָאֵל (רַמְבַּ"ם, ה' מַלְכִּים ה', ט), וַיֵּשׁ אֲנָשִׁים שֶׁמִּצְלִים אֲמָרָה זֶה שֶׁל הַגְּמָרָה גַם בִּימֵינוֹ, וְטוֹעֲנִים שֶׁמְכִוּוֹן שֶׁהַמְצָב הַכִּלְכִּלִי קֶשֶׁה, מוֹתֵר לְצֵאת מֵהָאָרֶץ, אֲבָל אֵלּוֹ דְּבָרֵי הַבַּל. בְּאִמְרִיקָה יֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁאֵין לָהֶם מָה לְאֹכֹל, אֶךְ אֲצִלְנוֹ אֵין תּוֹפְעָה כִּזֶּאת. לְעִיתִים צָרִיךְ לְהַצְטַמֵּצֵם, אֶךְ אֵין רַעַב. אֲכֵן, אִם יֵשׁ רַעַב בְּאַרְץ עַד כִּזֵּי כִךְ שֶׁאֵין מָה לְאֹכֹל, מוֹתֵר לְצֵאת מִמֶּנָּה מְשׁוּם פִּיקוּחַ נֶפֶשׁ. הַרְמַב"ם מְסִיִּים: "וְאֵף עַל פִּי שְׁמוֹתֵר לְצֵאת, אֵינָה מִידַת חֲסִידוֹת, שֶׁהִרִי מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן שְׁנֵי גְדוּלֵי הַדּוֹר הֵיוּ וּמִפְּנֵי צָרָה גְּדוּלָה יִצְאוּ וְנִתְחַיְּבוּ כִלְיָה לְמִקּוֹם". זֶה חוֹמְרָא. יֵשׁ אֲנָשִׁים הַמְּחַמְרִים עַל עֲצָמָם וְשׁוֹתִים לְמַשֵּׁל אֶךְ וְרַק יוֹן כֶּשֶׁר "לְמַהֲדֵרִין מִן הַמַּהֲדֵרִין", מַעִין חוֹמְרָא בְּרִיבּוֹעַ. אֶךְ

יש לזכור שחומרות אינן רק על כשרות היין או הבשר. גם להישאר בארץ מתוך קושי נורא של כאב ורעב זוהי חומרא.

אומר הרמב"ם שמנהיגי האומה, שנטשו את המערכה בזמן קושי ורעב, הצילו נפשם ופתרו את בעייתם, לא הבינו מה זו ארץ ישראל. מגילת רות מתחילה מתוך שלילה נוראה, ואחר כך נפגשים בהדרגה עם חיי הארץ. רוב החסדים המופיעים במגילה קשורים למצוות התלויות בארץ: לקט, שכחה ומעשר עני. גם בחוץ לארץ אפשר לגמול חסד, אך בארץ ישראל יש סדרים בלעדיים של חסד הקשורים ליבול החקלאי. מצוות אלה הן המדיניות הסוציאלית שלנו (אורות, אורות התחיה ה'). זו אהבת הבריות המתגלה בסדר הנורמלי הלאומי של הציבור בארץ.

מסופר שבועז זרה שעורים בגורן בלילה. בועז הוא אבצן השופט (ב"ב צא ע"א), כמוהו כראש ממשלה, ובלילה זורה שעורים. מסביר ה"חתם סופר" שלבועז לא היה זמן ביום לזרות שעורים, שכן הוא עבד קשה בהנהגת העם, אך הוא לא ויתר על עבודת האדמה משום מצות יישוב הארץ (חידושי החתם סופר, סוכה לו). אמנם היה עסוק בדברים אחרים ואת רוב העבודה בצעו נערי, אך בלילה עבד מעט, כי רצה לזכות לעבוד בחקלאות במו ידיו.

יש כאן הופעה של התורה בארץ. התורה על פני כדור הארץ היא פה, בארץ ישראל, ומתגלה בדברים הארציים. על פי רוב יש התנגשות בין הדברים הרוחניים לבין הדברים הארציים, אולם התנגשות זו היא בגלות. ה"חתם סופר" מביא את דברי "חובות הלבבות", שככל שיוסיף הגוף בניין יוסיף השכל חורבן (שער הפרישות פ"ב). חיזוק הגוף והעניינים החומריים הארציים גורם להריסת העניינים הרוחניים. הם לא יכולים להתפתח במקביל; אין שלום ביניהם. יש לדכא את הגוף ולסנפו, ולא להתעסק כלל בעניינים הארציים, ענייני החומר. אך, אומר ה"חתם סופר", כל זה אמור בחוץ לארץ, לא כן בארצנו, שבה עבודת האדמה היא מצווה (ועיין אורות, אורות התחיה כז).

מעשה בצעיר מחוץ לארץ שביקר בישיבה, ושם הסבירו לו באריכות מה זו ישיבה. הישיבה הייתה סמוכה לקיבוץ, והוא שאל לתומו מה ההבדל. אמרו לו: "אנחנו עוסקים ברוחניות ושם עוסקים בגשמיות". שאל אותם: "האם אין שם רוחניות כלל?". השיבו לו לאחר הרהור ממושך: "יש מעט רוחניות, כי הם מכבסים לישיבה את הכביסה". גאולה גדולה לא תצא מהשקפת עולם כזאת. הגישה האומרת שמי שעוסק בגשמיות של בניין הארץ נגזר מארץ החיים ואין לו שום חלק בתורה, בקדושה ובאצילות, אלא אם הוא דבק באנשים העוסקים ברוחניות - זו גישה הנכונה לחוץ לארץ. שם העניינים הגשמיים אכן מלאים טומאה וקלקול. אין לנו עניין לחזק את החקלאות באיטליה, את התיירות בצרפת ואת התעשייה באנגליה. בחוץ לארץ אנו דואגים לעולמנו הרוחני, ומספקים את הצד הגשמי במיעוט האפשרי. באופן תיאורטי, אם אפשר היה שלא לאכול בחוץ לארץ, היה עדיף. האוכל הופך את האדם לגשמי ואגואיסט, כבד ועצלן, ואין בו שמץ רוחניות.

שער העם והארץ

סודה של מגילת רות / הרב שלמה אבינר

בארץ ישראל, לעומת זאת, יש ערך לגשמיות. החקלאות היא גשמית, אך היא כולה נעימות, חסד ואהבת הבריות, ומלאה ערך מוסרי. מסופר על בועז שאכל, אך הוא לא נעשה כבד וגשמי מאכילתו, אלא "וַיֹּאכַל בְּעֵז וַיִּיטֵב לְבָבוֹ" (ג, ז) - הוא נעשה טוב יותר. לבו של האדם הוא פנימיותו. נשאל במסכת אבות איזוהי דרך טובה שידבק בה האדם. חכמים השיבו חבר טוב, שכן טוב, עין טובה, והוכרע - לב טוב (אבות ב, ט). אדם בעל לב טוב הוא טוב, ולא רק מעשיו טובים. בועז היה אדם טוב גם לאחר שאכל. אכילתו לא גרמה להרס.

בספר הזוהר יש ביטוי - "קרבא דמיכלא" (עיין אורות הקודש ח"ג, עמ' רצ) - 'קָרַב האוכל'. כאשר אדם ניגש לאוכל, עדיין יש בתוכו מעט אידיאליזם, אלטרואיזם ואהבת הבריות, אך ככל שהוא מרבה לאכול - התלהבותו האידיאליסטית מתקררת. על כך עליו להילחם; אסור לו לתת לאוכל להכניעו. זהו 'קרב האוכל'. ברכת המזון מסייעת לאדם להתגבר על חולשתו בעקבות הארוחה (אורות התשובה י"ד, ח). זהו הקרב הניטש על האידיאליות של האדם. בועז אכל ושתה, "וייטב לבו".

דרגה כזו אינה פשוטה, זהו אור מוסתר. מרן הרב קוק מדבר על "שמחת האכילה בקדושה" (אורות הקודש ח"ג, עמ' רצב) בארץ ישראל. אין זו שמחה של אדם גס וחומרי, אלא אכילה בארץ ישראל משמעותה "להתאחד עם כל ניצוצי הקודש הטמונים בתוך המאכלים". "כשאוכלים לשם תאוה חמרית - מתגבר העצבון". כשאוכלים בקדושה יש שמחה, "זה השולחן אשר לפני ה'" (שם, עמ' רצב-רצג). אדם בעל תאוה חומרית מתעצב אחרי האוכל, זהו "לחם העצבים" (תהילים קכ"ו, ב). עצבותו היא במונן האקזיסטנציאליסטי; אין הוא יודע מה מעשיו בעולם הזה. הוא מאבד את משמעות חייו. אדם האוכל בקדושה מתמלא שמחה. הוא אוכל בשולחן אשר לפני ה'.

ביטויים אלה של מרן הרב קוק הם בסגנון "שיר השירים", אך אין הם סגנונה של מגילת רות. שם כתוב בפשטות "וּיֹאכַל בְּעֵז וּישֵׁת וַיִּיטֵב לְבָבוֹ". יש להבין שבמילים אלה מוסתר כל האור של מגילת שיר השירים. בארץ ישראל אין סתירה ומחלוקת, ואין צורך להרוס את כל העניינים הארציים כדי להיות אנשים אצילים ואידיאליסטיים. זהו נצחון התורה בארץ, בחיים, בחקלאות ואפילו באכילה.

ו. "המות יפריד ביני ובינך"

מגילת רות היא כולה ניצחון במאבק מתמיד וגדול. אין היא התלהבות של רגע, אלא מאבק עצום המביא לבירור גדול. יש לזכור את מוצאה של רות, ולאן הגיעה. מאבקה והצלחתה מעידים שאפשר לתקן כל מעוות, להעלות כל נקודה של טוב על ידי רצון עז ותקיף. נעמי השתדלה למנוע את גיורה של רות, אך "ותרא כי מתאמצת היא" (א, יח). ההתאמצות, הגבורה והמאבק הם שנתנו לה את הרשות להשתייך לזרעו של אברהם אבינו. אברהם אבינו הוא ה'רות' הראשונה - הוא התאמץ, נאבק והתגבר כל חייו. כשנעמי נוכחה לדעת

שרות מתאמצת, הרי שהיא שייכת לאברהם אבינו (יבמות מז ע"ב). רות הייתה במצב מסובך של סיבוך בתוך סיבוך. אלימלך עזב את הארץ, שכל בניו ולבסוף מת. נשארה רות שהייתה גויה והתאלמנה. מתוך המצב המסובך הזה, מופיע מהלך ארוך של ההשגחה הא-לוהית המקיפה את כל מצבי החיים, אפילו היותר מסובכים והיותר מבולבלים. כאשר מופיע הרצון הטוב, הרי אפשר להתקרב, אפשר לנצח את כל סיבוכי המציאות.

רות נמצאת בסיבוך אישי ולאומי כאחד. מוצאה מגזע לא-נעים, מואב. מואב נולד בטומאה, מלוט שבא על בנותיו, עד כדי כך ש"לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'" (דברים כ"ג, ד), אך מואבית ועמונית מותרות (יבמות סט ע"א). הפגיעה הנשמטית של חטאו של לוט לא פגעה בנשים, רק באנשים. כל מהלך חייו של לוט הוא התרחקות וקלקול. חז"ל מגדירים אותו בפסוק אחד: "לְתַאֲוָה יִבְקֹשׁ נִפְרָד" (משלי י"ח, א; מזיר כג ע"ב; הוריות י ע"ב). לוט נפרד מאברהם אבינו בגלל תאוה. תמורת מספר כבשים הוא נפרד מ"עמודו של עולם"! (שמות רבה ב, ו; רמב"ם, הל' ע"ז א, ב) נפרד והולך למקום שהתורה מעידה עליו: "וְאֶנְשֵׁי סְדֹם וְמִטְאִים לָהּ מְאֹד" (בראשית י"ג, יג). אחר כך בא על בנותיו, ועל כך הוא יודע ואינו יודע, ישן ואינו ישן (בראשית רבה נ"א, ח; רש"י, בראשית י"ט, לה). אדם זה מושחת, וזרעו מושחת. בלעם, שרצה להרוס את עם ישראל, שלח את בנות מואב כדי להחטיאו (במדבר כ"ה, א; סנהדרין קו ע"א). מסופר במדרש שה' הציע את התורה לכל עם, וכולם שאלו מה כתוב בה. בני מואב שמעו שנאמר בה "לא תנאף" (שמות כ, יג) וסירבו לקבלה (ספרי ברכה שמג; פסיקתא רבתי כא). זהו לחם חוקם, הם נולדו מניאוף.

כשישראל הגיעו לגבול מואב, לא קידמו אותם מואב בלחם ובמים (דברים כ"ג, ה). הרמב"ן מסביר שהם החזירו רעה תחת טובה. אברהם אימץ את לוט בן אחיו הרן, שמת בחרן, גידלו וטיפחו עד שנעשה עשיר מופלג. הוא נפרד מאברהם אבינו בגלל הצאן, ועמו משיב רעה תחת הטובה, ואינו מוכן לתת את המזון הבסיסי ביותר.

רות באה מהעם הזה. היא עושה את כל הדרך חזרה. לוט אביה נפרד מאברהם, כמו שכתוב "ויפרדו" (בראשית י"ג, יא), כי "לתאוה יבקש נפרד", ואילו רות אומרת לנעמי "הַפְּקֹת יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינְךָ" (א, יז). לוט אומר "אי אפשי לא באברם ולא באלוהיו" (רש"י, בראשית י"ג, יא), ורות - "עַפְּךָ עִפִּי וְאֵלוֹהֶיךָ אֵלֹהֵי" (א, טז). לוט ראה את סדום שכולה משקה, והלך לשם - חיפש את העושר והרווחה, ורות בחרה בעניות ודבקה בנעמי. לוט אוהב תאוות, שוכב עם בת אחת ואחר כך עם האחרת, ובנות מואב מזנות בעם, ואילו רות מתעגנת. נעמי מבקשת ממנה שלא ללכת עמה, שהרי היא כבר זקנה ואינה מסוגלת ללדת (א, יב) - במואב יכלה רות להתחתן עם חשובי העם, כפי שעשתה ערפה (א, יז) - אך רות אינה מתחשבת בכך ומוכנה לשבת עגונה. ההריון מלוט היה בעבירה, ואילו על הרוונה של רות נאמר: "וַיִּתֵּן ה' לָהּ הָרְיוֹן" (ד, יג). בתו של לוט קוראת לבנה בשם גס, מנציחה את המעשה שעשתה וקוראת לו מואב - מאב (רש"י, בראשית י"ט, לז), ואילו רות אינה קוראת לבנה בשם,

ושכנותיה קוראות לו עובד (ד', יז). מואב כולו פריצות, ורות כולה צניעות. לוט היה נגוע בגזל - על כך היה ויכוח בין רועי לוט לרועי אברהם (רש"י, בראשית י"ג, ז), ואף הקב"ה לא נגלה אל אברהם בזמן שהיה עם לוט, כיון שרועיו טענו לבעלות על אדמות אברהם אבינו, ושב לדבר עמו רק ביום שבו לוט נפרד מעליו (רש"י, בראשית י"ג, יד); ואילו רות, נכדתו של לוט, בודקת היטב שהשיבולים שהיא מלקטת הן הפקר (רות רבה ד', ט). רות כולה חסד. היא עוברת את המהלך ההפוך מההידרדרות הנוראה של מואב, שהם בעלי תאוה ואנוכיים. ללמדך, שככל שאדם מתרחק ונופל, גם אם מדובר בהידרדרות של דורות ובהסתבכות, ההנהגה וההשגחה הא-לוהית מסוגלות להחזיר אותו אל האור, בתנאי שהוא מתאמץ ומשתף פעולה. זהו נצחונה של התורה על המציאות, נצחון האור על החושך.

ז. "מי יתן טהור מטמא לא אחד"

הגיור הוא הניצחון. הגר נולד בגויות, מתאמץ ומתגבר ומגיע אל היהדות. למעשה כולנו גרים. כאשר יצאנו ממצרים לא היינו יהודים, אלא בני יעקב. זהו שלב טרום-יהודי. ביציאת מצרים התגייירונו כולנו. עברנו ברית מילה, טבילה וקבלת מצוות במעמד הר סיני (רמב"ם, הל' איסורי ביאה י"ג, א-ג). אנשים מסוימים איחרו מעט ומצטרפים אלינו במהלך הדורות. שישים ריבוא התגיירו ביציאת מצרים, ובודדים מצטרפים באיחור של שנים ספורות, או אלפי שנים. יצאנו ממצרים "ברכש גדול" (בראשית ט"ו, יד), ואין הכוונה רק לכסף וזהב, אלא גם לרכוש רוחני, תרבותי ומוסרי, שהיה אפשר להתעשר ממנו. "לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים" (פסחים פז ע"ב). כל אחד מביא לנו מארץ מוצאו את כל הדברים הטובים שבעם שממנו הגיע. זה היתרון שבהצטרפותו המאוחרת לעם ישראל. כיון שמסלולו של הגר הוא אישי, הוא קשה ביותר. הגרות היא נצחון פנימיותו של האדם על הסיבוכים החיצוניים. המציאות החיצונית כולה מנוגדת לחלוטין למעשה זה.

התגיירותה של רות מנוגדת למציאות, לייחוסה הלאומי ולמצבה המשפחתי. היא אינה זוכה לכסף, לזהב או למעמד; היא ויתרה על כל אלה, ונתרה עם צו הרוח והאומץ פנימי שלה. כוח זה הוא המנצח. היא זוכה להיכנס לעם ישראל, וממנה נולד דוד המלך והמשיח. הזוהר אומר שגם בלוט היו ניצוצות של קדושה (זוהר ח"א, וירא קה ע"א). גם בפשטות המקרא אפשר לראות שהיה מכניס אורחים, וכשאנשי סדום רצו לפגוע באורחיו, הוא עמד בתוקף וסירב, למרות שסיכן את עצמו בכך (בראשית י"ט, יא). כאשר אברהם ירד מצריימה ואמר על שרה שהיא אחותו, לוט שמר על הסוד, וחז"ל מזכירים זאת לזכותו (רש"י, בראשית י"ט, כט). הקב"ה אינו מאפשר למשה רבנו להילחם במואב ובעמון כי "שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן" (ב"ק לה ע"ב) - כלומר, שני דברים טובים ייפרדו מהם, רות המואביה ונעמה העמונית, אשר בשתיהן נמצא זרע המשיח. אלף נשותיו של שלמה התחתנו עמו כאשר

היה מלך, אך נעמה, בת מלך עמון, התחתנה עמו אחרי כשהיה בשפל המדרגה ואיש לא האמין לו שהוא המלך (רמ"ע מפאנו, עשרה מאמרות, מאמר אם כל חי ג, ט; מדבר קדמות לחיד"א, מערכת נ אות כד). היא האמינה לו וחזקה אותו בזמן חולשתו, לכן זכתה שממנה יצא זרע דוד העתיד לעמוד לעולם.

בכל מצב במציאות יש יסוד טוב שאותו ניתן להציל. בעמון ובמואב - שתי פרידות טובות, ואפילו בסדום היה מה להציל - אברהם אבינו התמקח עם ריבונו של עולם בעבור סדום (בראשית י"ח, כג), כשבסופו של דבר היה שם רק צדיק אחד, לוט, שניצל מההפיכה, ולא ידע אברהם שהוא לחם על מנת להציל את זרעו של משיח. מסדום יצא לוט, וממנו מואב, וממנו רות, אמה של מלכות (ב"ב צא ע"ב). עומק הקדושה מתוך עומק הטומאה, הרשעות, התאוה, העריות והאגואיזם. "מי ימַן טְהוֹר מְטֵמָא לֹא אֶחָד" (איוב י"ד, ז). למען דעת שההדרכה הא-לוהית מקיפה את כל מצבי האדם, אפילו הרחוקים ביותר, וזהו סדר ההנהגה הא-לוהית - להוציא טהור מטמא. התורה מנצחת אפילו את סיבוכי המציאות היותר גדולים. על ידי ההתאמצות של רות, שאיננה התפרצות רגעית אלא התאמצות תמידית, כמו שכתוב: "מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה'", והיותר גדול - "וְמִי יִקַּם בְּמִקוֹם קְדָשׁוֹ" (תהילים כ"ד, ג), האדם קם ועומד ומחזיק מעמד יום יום, רגע רגע.

זהו האור של "שיר השירים" המוסתר במגילת רות, אור המפורט לפרטי פרטים. זהב טהור המפוזר באבקה דקיקה, ולא מגובש במטיל זהב אחד - ערכו לעיתים גדול עוד יותר. מטיל הזהב זהו "שיר השירים", והאבקה המפוזרת זו רות, שלכאורה אינה עושה דברים מפוצצי סלעים ומשברי צוקים, אלא עסוקה בהתאמצות מתמדת ובמאבק של כל רגע ורגע, ועל ידי כך מגיעה בסופו של דבר למדרגה היותר רוממה, למען דעת שיש תורה בארץ. אמנם בשמיים הכל עליון ונפלא, ובארץ יש לכאורה שחיקה, שעמום ומאיסה, כפי שנוכחים לדעת בזמן הגשמה ויישום של אידיאל עליון; אך זו ראייה מוטעית. גילוי הקדושה בחיים הארציים זו גבורת הגבורות. זה עניין האור הגדול, האידיאל הגדול החודר וכובש את כל סדרי המציאות. אין זה שעמום או קטנות; זו גבורה אדירה, זו עוצמה. זו רות המתאמצת, ואלו הם כל סדרי החיים שאנו רואים במגילה, של חסד יומיומי, רצוף ושגרת.

בחג השבועות, זמן מתן תורתנו, שניתנה בקולות וברקים וענן וערפל, וכל העם אמרו "נעשה ונשמע" (שמות כ"ד ז) מתוך פגישה עם התורה השמימית במרומי-מרומי-מרומים - "וַיִּרְדּוּ ה' עַל הָר סִינַי" (שמות י"ט, כ), היא יורדת ויורדת אלינו עד שהיא מנצחת את החיים. מגילת רות היא נצחון החיים, סידור החיים בכל העוצמה של האור הא-לוהי העליון שיורד ממרומים.

ואני אומר שזה הספר כללו ופרטו נכתב להכשיר את דוד ע"ה ולהראות שהמואבית כשרה לבא בקהל, והמגלה הזאת אינה רק פסק דין על הענין הזה - ר"ל להכשיר המואבית.

שער העם והארץ

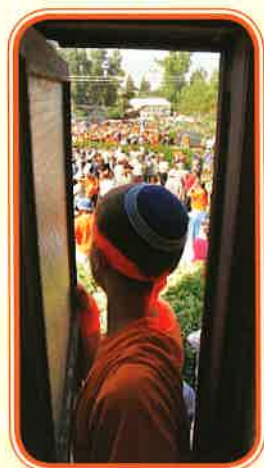
סודה של מגילת רות / הרב שלמה אבינר

ובעבור שלשה דברים נכתב עם ספרי הקדש:

האחד - בעבור שהוא פסק דין גדול על דבר גדול כזה, ר"ל הכשר דוד וכל מלכי [ישראל] בית דוד עם המלך המשיח עד עולם להכשירם למלוכה.

והשני - בעבור שלא יפסד לאורך הימים והזמנים, אם היה נכתב לבדו.

והשלישי - להודיע אמתתו כאמתת שאר ספרי הקדש הנכתב בינותם זה הפסק. (רבי שמריא האיוריט, מובא בהקדמת הספר שורש-ישי לרבי שלמה אלקבץ)

במגילת רות, י"ג במגילת רות

כמו חלק גדול העם ישכאל, תבט שכנאה לא גדול
מספיק כדי לשנות היינו גם אנחנו אבכם בכפר
מיחיון. לא היינו פוצים אנחנו, אך שאלנו קראנו וראינו
אל הקולות והיינו גאים בגדוהכם הגדולה אמאק
בהגנקה

אנחנו באומים למחיצתכם האמונה והמסופיה באה
המחיר נכבד, לאור הדיומים בקשורה אט גרשי אנו
היינו נוצים אג אג חלקנו על מנת אסויע אך השיקום או
במיחיון החוצאות מן הסגס היו אך בימים האמונים.

בהכנה ובקווה אקשורה אובות
ולמים אובים יוג

